

Peter Kolšek *Edino in odveč*

Primož Čučnik: *Dve zimi*
Založba Aleph, Ljubljana 1999

Čučnikova zbirka *Dve zimi* nima posebne teme. Nobenega specifičnega vprašanja psihološke ali ideološke narave ne »načenja«. Govori o tistem, o čemer od nekdanj govori vsa najboljša poezija: da ima človeško življenje – v nasprotju z rastlinami in živalmi – nepojasnjeno globino, napolnjeno z izrazljivimi razpoloženji. Res, to je zelo splošen okvir, a pomagajmo si z enim izmed verzov: Živeti pesniško povzema vsa razpoloženja. (Spoznanje) Tako preprosto. Po navadi se zdi, da so vrhunske modrosti rezervirane za starejše ljudi. Dodajmo: in za mlade pesnike. Kajti primarni – prvi in najgloblji – pogled na svet premore včasih moč oslepljujočega bliska, v katerem so za hip razločno vidni njegovi ontološki temelji. Primož Čučnik (1971) je novo ime, *Dve zimi* je njegova prva zbirka. A mladost in novost sta le zunanji dejstvi, ki sta že na poti k ponotranjenju. In zanesljivo tudi staranju.

Poezija *Dveh zim* sodi v tisti filozofsko-refleksivni tip lirike, ob katerem si z velikimi metajezikovnimi naskoki ne moremo prav veliko pomagati. Oziroma: hitro se zapletemo v interpretativno zanko, zaradi katere ne uplenimo bistva. In kaj je bisto te poezije? Recimo, da bo tole branje skušalo vsaj otipati najbolj pogosto žival (takšno je ime ene izmed pesmi) Čučnikove knjige. A pojdimo po vrsti, kakor zahteva recepcijska logika.

Najprej so tu jezikovno-metaforične bariere (priznam: docela mi jih je uspelo preskočiti šele pri drugem branju). Čučnikova pisava je namreč gosta, včasih liturgično zagonetna, na nekaterih

mestih forsirano elokventna, podobarstvo pa je modernistično. Zlasti se je avtor pri modernih pesnikih (mislim daleč nazaj do Rimbauda, čeprav ga – tako kot nekatere skoraj sodobnike – ne omenja) naučil eliptičnosti; se pravi, postopka, s katerim se ohranijo prepoznavne semantične konture, razpuščena sintaksa pa briše njihova natančnejša razmerja. A s tem je rečeno samo nekaj skrajno formalnega. Kar prepriča, je dejstvo, da je za (skoraj) vsako metaforično formulacijo mogoče najti argument – se pravi, trdno, nikoli trudno ali prazno, nasprotno, presenetljivo sveže in prepisno razmerje med znakom in pomenom. To razmerje Čučnik kar nekajkrat tematizira, najbolj naravnost v pesmi Pogosta žival: 'Ker kaj je svet brez jezika, katerega / resničnost je močnejša od njega? / In kaj je jezik, ki ne vidi sveta?

Čučnika ne vznemirja toliko vprašanje, koliko poezija v resnici zmore v čisto socialno-historičnem smislu, bolj ga vznemirja, pravzaprav muči, dvojnost znaka in pomena, jezika in sveta in, to je najhuje, poezije in pesnika. V omenjeni pesmi Spoznanje beremo: Vidim, kaj se je zgodilo. Poezija je iz mene naredila / pošast. ... Poezija je iz mene naredila stezo. Sledim si / v spanju, hodim za svojo senco. Moje življenje / se pokriva z življenjem juter, ki jih čakam. In: Besede so muka in dar. Zmaga in poraz. / Edino in odveč. Če dodamo k temu še verze iz pesmi Pismo – Priznam: ne razumem / poezije, čeprav me privlači in potaplja in vzdiguje. – tedaj je jasno, da imamo pred sabo pesnika, pri katerem hočeta biti poezija in eksistenca eno. Pravzaprav dvoje: vmes je namreč rana, ki jo je treba zaceliti. S čim? V sklepu pesmi Dvojnik, ki govori prav o tem bolečem razmerju, preberemo, kaj bi lahko bila »odrešitev«: Tretje ime, ki je večje od naju. A to bi lahko bila samo beseda vseh besed, torej Beseda. Pesnik ji sledi v spanju, hodi za svojo senco; pravzaprav je svoja lastna steza. – Kdaj smo imeli nazadnje opravka s poezijo, ki je z eksistenco tako globoko prepletena od znotraj, organsko; ne deklarativno?

A zdaj je pomembno še eno vprašanje: Kaj pomeni, da je poezija edino (kar pesnik ima) in je to hkrati – odveč? Je tako zato,

ker je Beseda samo beseda sama na sebi? In ni pri Bogu – ker Boga pač ni? Brez Tebe ne moremo živeti / med podrtimi zidovi hiš, beremo uvodna verza pesmi Himna. Toda kaj je tukaj himničnega? Nič drugega kot potreba po Njem, kajti brez Tebe ne znajo živeti in Vera je v pomoč. Potreba po Bogu je izražena s skupinskim subjektom; ko pa govori pesnik v svojem imenu, je formulacija bistveno drugačna: sam moraš posesati metafizični pepel. To je verz iz prve pesmi, k metafiziki se vrača še v zadnji (a to ne pomeni, da oklepa zbirko metafizični okvir): Ostanem brez tal. / Brez vsake metafizične zanke. / Nebo molči, molčijo drevesa, / zemlja je nema, plašna v tišini. Čučnik ne toži nenehno zaradi praznega neba (velik del sodobne slovenske poezije je tak), čeprav govori o bolečini izgnanstva in ga navdaja patetična žalost, zaradi katere se trdo prijemlje – toda prav dobro ve(mo), koliko je metafizična ura. V pesmi Ladje je pri delu totalna prisposodba življenja, v njej – eni najboljših slovenskih pesmi sploh – sta ves zanos smisla in ves hlad praznega življenja. V sklepnih verzih Nevidne ladje, / kje bodo pristale vaše sence? / Kje se ustavi nemirno srce? je vsa Čučnikova »metafizika«; tu je zbran njegov metafizični prah, predelan v nemir srca. V zadnji pesmi Ledena gora je nakazana celo smer rešitve. Kaj me reši? Človek, ki ... išče drugega človeka. Vstaja s tal in stopa proti pokrajinam žareče zemlje. A to je zgodba, ki je nemara že povezana s Čučnikovo pesniško prihodnostjo.

Nam ostane še vprašanje: Kaj pomeni, da je poezija vse (edino) in hkrati odveč? Pomeni, da ni metafizična zanka, ampak eksistenčialno dejstvo: povzemanje razpoloženj. Temeljno vprašanje Čučnikove poezije ni razmerje do metafizike, temveč razmerje med pesnikom in poezijo, med svetom in jezikom. Kako zaceliti rano, da bosta življenje in poezija eno? Da bo poezija le še eno in edino, ne pa tudi odveč? – Na tem mestu se je treba ustaviti in Dve zimi zapustiti. Pustimo pesnika pri iskanju tretjega imena, ki bo ime za absolutno Besedo – in povejmo, da nam je v tem preddverju – iskanja in nemirnega srca – najlepše. In da se bojimo, da utegne absolutna Beseda pasti v eno izmed utrujajočih pesniških tradicij.

Izpostavili smo vprašanje, ki se zdi za to knjigo najbolj bistveno. V njegovi luči je mogoče opazovati še marsikaj; tudi ljubezen, tudi vprašanje o dobroti (ponižnih). In povezave s sodobno poezijo (Vallejo, Pessoa, Miłosz, Kocbek, Šalamun). Prepričan sem, da gre za zbirko, ki bo spravila pokonci še mnoge interprete. Tudi zato, ker je struktura podobarstva, naj rečem s prozaično besedo, »vodotesna«. To je kompaktna, organska, do konca ireduktibilna struktura, kakršna je v poeziji redka nasploh. V slovenskem pesništvu devetdesetih je ni. Pravzaprav, če natančno pomislim, sem se v zadnjem desetletju, kar zadeva eruptivnost pesniških podob, s tako sveže in dišeče zorano ledino srečal samo še pri (zelo mladem) Miklavžu Komelju. Le da je šlo pri njem za, recimo, divjino, pri Čučniku pa gre za nedvomno globino. In pri njem nič ne kaže, da je popustil prvim pesniškim strelam duha; kaže celo to, da je ta prva zbirka presejana skozi precizno »avtocenzurno« napravo, kakršnih se v slovenski poeziji izdela silno malo.

In na koncu – kaj je na svetu lepšega od mladega, po jutranjih metaforah dišečega pesnika! Naj mu – edine – stojijo ob strani; in naj prepozna tiste, ki so odveč!